

Kriitiline vaade Eesti kõrgharidusele

Aune Valk, Einike Pilli
Tartu Ülikooli avatud ülikooli õppejõud

Kõiki nähtusi võib vaadata mitmest vaatenurgast ning vastavalt sellele leida nende juures häid ja halbu külgi. Üldjuhul saab enim tähelepanu n-ö ametlik vaade – Eesti kõrghariduse puhul võib selleks pidada kõrghariduseksperptide koostatud Eesti kõrgharidusstrateegiat 2006–2015 ja OECD kolmanda taseme hariduse temaatilist ülevaadet (2007), mis peavad Eesti kõrghariduse arendamist vajavateks võtmevaldkondadeks rahastamist, süsteemi planeerimist ja reguleerimist, kvaliteedi tagamist, rahvusvahelistumist ning võrdset juurdepääsu.

Üliõpilaste, kõrghariduse katkestajate, lõpetajate, tööandjate, õppejõudude või ka ülikoolide tugipersonali vaatenurgast on lahendamist vajavad probleemid kõrghariduses kohati veidi teistsugused kui eelnimetatud. Kuid millised? Ning mida annaks ka olemasolevas süsteemis (raamistikus?) ja praeguse rahastamise juures paremini teha? 2005. a suvel alanud ning äsja lõppenud Eesti kõrgkoolide ühisprojekt LÜKKA (vt www.ut.ee/lykka) püüdis mitme suure uuringu abil vastuseid leida.

LÜKKA uuringud

Uuringud viidi läbi 2005. a sügisest 2007. a talveni. Uuritavate hulgas olid kõik eelmises lõigus nimetatud sihtgrupid. Uuringute lühikokkuvõtted ja täispikad raportid on väljas LÜKKA kodulehel, samuti on uuringud koondatud 2008. a kevadel ilmunud kogumikku „*Quo vadis, Eesti kõrgharidus?*”. Uuringute hulgas oli nii ulatuslikke ankeetküsitlusi kui ka fookusgruupiintervjuudel põhinevaid kvalitatiivseid sisseväärted – täpsed meetoodika ülevaated on samuti kättesaadavad veebis ja kogumikus.

Kindlasti võib väita, et tegemist on kõigi aegade kõige ülevaatlükuma pildiga Eesti kõrgharidusest eri osapoolte silme läbi. Nii palju, nii suurte valimitega ja nii suurt hulka kõrgkooli kaasavaid uuringuid pole varem tehtud. Uuringutes olid esindatud kõik avalik-õiguslikud ülikoolid, mõnes lisaks ka eraülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. On ilmne, et siia kokkupressitud ülevaade on vaid lühike kokkuvõte saadud tulemustest ning isegi lõppraportid ei suuda analüüsida kõiki detaile. Siiski püüame siinkohal üldistada uuringutes ilmnenu olulisemaid aspekte ning äratada selle kaudu huvi tutvuda lähemalt täpsemate tulemustega.

Kõrghariduse probleemid

Nagu pealkirigi ütleb, on siinne artikkel kirjutatud kriitilisest vaatenurgast lähtudes, keskendudes probleemidele. Eesti kõrghariduses on paljugi ka hästi – nt on lõpetanud väga rahul saadud erialateadmistega ning töötuse protsent on lõpetanute hulgas nullilähedane, kuid see on eraldi artikli teema. Oma artiklis toome välja nelja valdkonna – üliõpilased, õppejõud, õppekavad ja tugiteenused – kriitilisemad aspektid, mis kas uuringutes korduvalt ilmnesisid või mille lahendamine oleks võtmetähtsusega kogu kõrgharidusele.

1. Üliõpilaste sotsiaal-majanduslik toimetulek

Arvata võib, et pole tudengit, kes oleks igati rahul oma majandusliku toimetulekuga ega sooviks riigilt täiendavat tuge. Samas on ilmne, et on süsteeme, mis tagavad suurema võrdsuse rikaste ja vaeste, maalt ja (ülikooli)linnast pärit noorte ning värske keskkoolilõpetanute ja vanemate üliõpilaste vahel, kui seda on Eesti kõrgharidus. Kui tudengid arvavad, et suurem võrdsus saavutatakse riigi toetuse tagamisega kõigile üliõpilastele nii õppemaksuks kui ka sotsiaalseks toimetulekuks, siis OECD soovitab kõigile tudengitele osalist õppemaksu. Üliõpilaste sotsiaal-majandusliku toimetuleku uurimust võib teha järgmised järeldused.

a) Üliõpilased, keda polnud

„Väga tugevalt avaldab vanemate majanduslik olukord mõju just tudengi kooli- ja erialavalikule ... Üliõpilaste vanemate hulgas on oluliselt enam (kaks korda) kõrgharidusega inimesi kui nende eeldatavas eagrupid üldiselt, ... vähem on tööturul mitteaktiivseid ...” – sellise kokkuvõtte teeb üliõpilaste uuring. Seega, ehkki ülikoolid valivad üliõpilasi vaid akadeemilise edukuse alusel, on selge, et praegune süsteem soosib ka majanduslikult edukaid – üks asi on ülikooli sissesaamine, teine (kodust eemal) elamiskulude ja sageli ka õppemaksu tasumine. Kui kodune toetus puudub, tuleb tööle minna juba õpingute alguses, mis sageli lõpeb aga õppe katkestamisega. Trends V väitel on Euroopa ülikoolides üldine arusaam (97% vastanuist), et juurdepääsu kõrgharidusele tuleks laiendada ja tasakaalustada eri sotsiaalsete gruppide vahel, samas kui enamik vastanuist ei näe, et nemad selles vallas midagi suudaksid ära teha. Seejuures on Eesti positiivne erand, kus koguni 60% leiab, et nad saaksid parandada tõrjutud rüh-

madest pärit üliõpilaste ligipääsu kõrgharidusele. Samas võiks küsida, miks seda siis seni tehtud pole.

b) Kõige põletavam probleem on õppekulude tasumine

Üldistatult võib öelda, et elamispinna probleem on tudengite hinnangul praegu nende sotsiaal-majanduslikest probleemidest väiksem. Tähelepanu tuleks pöörata sellele, kuidas peaks riik tasuma õppekulusid, nii et see tagaks suurema õigluse. Samuti sellele, kuidas laenude ja õppetoetuste abil tõsta üliõpilaste sissetulekuid, nii et saaks oluliselt vähendada õpingute kõrvalt palgatööl käimist. Vaid 12% praegustest tudengitest tuleksid tööl käimata toime, samas on töötavate tudengite keskmine koormus 52 tundi nädalas ning 40% pole sellega rahul. Uuringu järgi on täiskoormusega õppimiseks vajalik sissetulek üliõpilase kohta kuus 3500–5000 krooni. Õppetoetus on ka oluline motivatsiooniallikas hoolsamini õppimiseks koguni 70% tudengitele.

c) Välismaal õppimine pole kõigile võrdselt kättesaadav

Välismaal õppimise võimaldamine õpingute käigus on paljude kõrgkoolide, aga ka Eesti riigi ja Euroopa kõrgharidusruumi prioriteet. Uuringust selgus, et suurima osa välismaal õppimisega seonduvatest kuludest tasusid tudengi vanemad (22%). Väga suure osa moodustab ka õpingute ajal töötamine või sissetulek eelnevast töökohast (20%). Stipendiumidega on kaetud vaid veidi üle kolmandiku kuludest (vt joonis 1 pöördel). Esimest allikat saavad kasutada vaid paremal järjel olevad pered, teine takistab paratamatult edasijõudmist. Ka tudengid ise pidasid just majanduslike argumente välismaal õppimise kõige olulisemaks takistuseks. Samas soovib üle poole kindlasti (16%) või võib-olla (40%) välismaal õppida.

Seega, kui tahta, et välismaal õppimine oleks kõigile soovijaile võrdselt kättesaadav, tuleks selle rahastamine paremini läbi mõelda. Sama probleem on ka Euroopas tervikuna „... 61%-l 2004/ 2005 uuritud 15 000 Erasmus vahetusüliõpilasest töötas vähemalt üks vanem juhtival ametikohal, samas kui selliste ametikohtade arv Euroopa (EL-25) tööjõu hulgas tervikuna oli ainult 39%” (Eurostat 2006).

2. Lahknevad ootused õppekavadele

Ülikooli õppekavad on viimase viie aasta jooksul üle elanud kaks suurt muutust: 2003. a üleminek 3+2- ehk nn Bologna süsteemile ja nüüd käimasolev üleminek väljundipõhistele õppekavadele, mis peaks olema lõppenud 2009. a septembriks. LÜKKA õppekavade uuringus uuriti rahulolu esimese muutusega ja ootusi ülikoolide õppekavadele.

a) Millist rõhuasetust eelistada?

Eesti õppejõududest pole Bologna deklaratsiooni tulemusel tehtud reformiga rahul ja igatseb vana õppekavasüsteemi tagasi 46% õppejõude. Vaid sakslaste hulgas on see protsent suurem – 52% (Survey on Higher Education Reforms 2007). Õppekavade uuringu järgi on eesti õppejõudude meelest uute bakalaureuse õppekavade suurimad puudused teoreetiliste erialaainete vähesus ja kasiin võimalus kujuneda oma eriala spetsialistiks.

Teoreetiliste erialaainete väiksem maht on pannud õppejõude õpetatavat vähendamise asemel kokku suruma. Seda iseloomustab üks vastus õppekavade uuringust: „...üks aasta on kaotsi läinud, aga seda taset ei taheta alla lasta ja siis on see õppekava hästi intensiivseks lükatud, ainepunktid on alla

toodud, aga maht on jäetud sisuliselt samaks.” (Kährlik 2008, 99). Või nagu üks õppejõud olevat öelnud: „Tudengid jäävad iga aastaga rumalamaks. Mina annan neile järjest rohkem teha ja nemad saavutavad järjest vähem.” Paistab, et kvantiteet ei lähe automaatselt kvaliteediks üle.

Ka tudengid peavad oluliseks erialateadmisi, kuid hindavad nende õpetamise taset enamasti heaks, olles samas rahulolematumad praktikaga. Ligikaudu 95% üliõpilaste uuringule vastanutest pidas praktikat kas väga oluliseks (74%) või oluliseks (21%), samas on see üks kõige kriitilisemalt hinnatud õppetöö aspekt (Linn 2008). Praktika roll ülikoolide õppekavades on aga väga erinev, kuni selleni, et praktika on valikaine või puudub üldse. Juba tööturul olevad lõpetanud hindavad ametikohal kõige olulisemaks sotsiaalseid oskusi, ka on nende oskuste vajakajäämine suurim ja samas ülikooliõppe panus nende oskuste kujunemisel kõige väiksem.

Tööandjate uuring näitab omakorda, et nemad ootavad ülikoolilõpetanutelt erialapädevustega võrdselt ülekantavaid oskuseid (sotsiaalsed oskused, õppimisvõime, kriitilise mõtlemise oskus jne), vt joonis 2 pöördel. Ühe õppejõu reaktsioon üldpädevuste kujundamise ootusele oli aga järgmine: „See ei ole ülikooli ülesanne. See oleks kas hooldekodu või järeleaitamiskeskus. Ülikool on akadeemilise tegevuse jaoks.” Kährlik hindab tööandjate ootusi kolmeaastase bakalaureuseõppe lõpetajatele kõrgemateks saavutatavatest, kusjuures kõige suurem lõhe on sotsiaalsetes oskustes ja kriitilises mõtlemises. Kui kriitilise mõtlemise oskus võiks magistriõppes kindlasti edasi areneda, siis sotsiaalsete oskuste edenemist jätkuõppes ei loodeta.

Kuidas kõigi asjaosaliste ootusi õppekavadele koos hoida ja õppeprotsessi nii arendada, et tööandjad, üliõpilased ja õppejõud sellega rahul oleksid, on kõrghariduse järgmise viie aasta üks olulisemaid väljakutseid. Üks viis seda teha on kindlasti õpetamisviiside muutmine, nii et teoreetilised teadmised ja praktilised oskused omandataks koos. See muutus sõltub ennekõike õppejõudude valmisolekust, millest tuleb juttu järgnevas alalõigus.

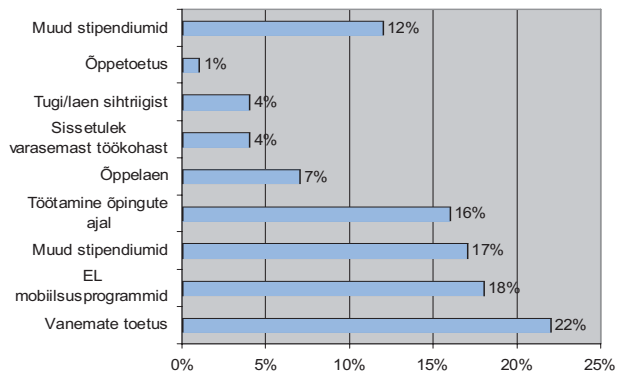
3. Õppejõudude koormatus ja suhtumine oma töösse

Kõrghariduse kvaliteedi üks kõige olulisemaid mõjutajaid on õppejõudude töö kvaliteet – õpetamine, teadustöö ja kaasarääkimine kõrgkooli otsuste tegemisel.

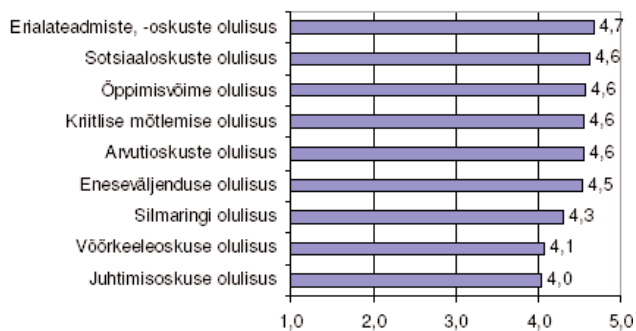
a) Õppejõukeskne arusaam õppeprotsessist

LÜKKA õppejõudude uuringust ilmnes, et õppejõud näevad õppeprotsessi keskmes eelkõige ennast ja õpetamist, mitte õppijat ja õppimist (Remmik 2008, 139–140), kuigi õppimis- ja õppijakesksust peetakse tänapäeva õpetamisteoorias tõhusa õppimise peamiseks eelduseks. Õppejõukeskne mõtteviisi põhjuseks võib olla, et õppejõudude valimise ja hindamise kriteeriumid on tugevalt kaldu teadustöö poole, mis tähendab, et teadlasest professor on ülikoolis oluline ja keskne persoon. Head õpetamist premeeritakse vaid üksikute aktsioonide kaudu (nt aasta õppejõu valimine), üliõpilastelt saadava tagasiside arvestamine sõltub praegu peamiselt õppejõu soovist (või soovi puudumisest) oma õpetamisoskusi parandada.

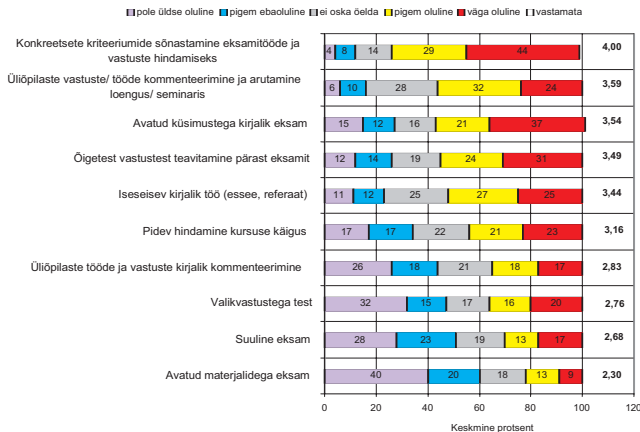
Õppejõukesksus kajastub ka õppejõudude hinnangus enda kasutatavale meetodikale – see on eelkõige loenguline, individuaalset lähenemist ning tagasisidet kasutatakse väga vä-

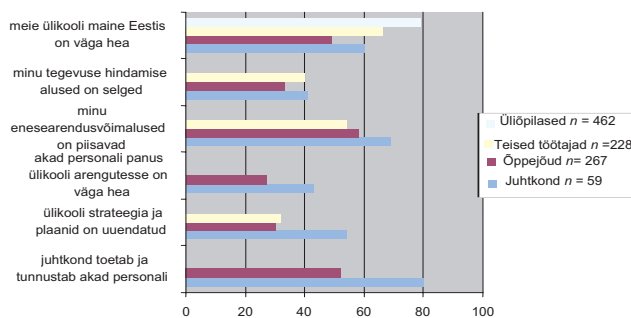
Joonis 1. Välismaal õppimise rahastamise kanalite mõttelised osakaalud, n = 189 (8% küsitlusele vastanuist, kel oli välismaal õppimise kogemus).

Joonis 2. Tööandjate hinnang pädevuste olulisusele, keskmised skaalal 1 (täiesti ebaoluline) – 5 (väga oluline).

Joonis 3. Hindamine ja tagasiside õppeprotsessi osana (N = 337 õppejõudu Eesti kõigist avalik-õiguslikest ülikoolidest).

Joonis 4. Eri osapoolte rahulolu ülikooli arengute ja oma tööga. Vastanute %, kes olid väitega nõus või täiesti nõus.

he. Näiteks pidas individuaalset tagasisidet oluliseks 91% õppejõududest, kuid enam kui pooled andsid tagasisidet harva või üldse mitte (Remmik 2008, 146–147). Tagasiside vähesuse üle kurdavad palju ka üliõpilased.

Joonisel 3 on näha, et individuaalset suhtlemist eeldavaid hindamismeetodeid ja personaalset tagasisidet kasutatakse suhteliselt tagasihoidlikult, samuti ei pea ligi pooled õppejõud oluliseks tudengi teavitamist õigetest vastustest, andes tagasisidet harva või üldse mitte (Remmik 2008, 146–147).

b) Õppejõudude madal rahulolu

Teine uuring, milles küsitleti õppejõude, oli kvaliteediuuring. Selle järgi on just õppejõududel võrreldes teiste sihtgruppidega (juhtkond, haldus- ja tugistruktuuri töötajad, üliõpilased) mitmes küsimuses kõige kriitilisemad hinnangud (Solmann ja Ilves 2008). Nad on teiste asjaosalistega võrreldes vähem rahul oma töötingimuste, töö tunnustamise ja motiveerimisega. Õppejõududele tundub, et nad on vähe kaasatud ülikooli otsustusprotsessidesse, neilt ei küsita piisavalt tagasisidet ja nende ettepanekutega ei arvestata. Samuti näitas uuring, et nad pidasid oma ülikooli mainet madalamaks kui teised küsitletute rühmad ega hinnanud kõrgelt ülikooli strateegiaid ja plaane (vt joonis 4). Probleemiks on ka see, et erinevalt üliõpilastest puudub õppejõududel riigi tasandil lai esindatus kõrgharidusotsuste tegemisel ning traditsioon häälekalt kaasa rääkida.

Kirjeldatud probleeme ei saa lahendada pelgalt õppejõudude palkade konkurentsivõimelisuse muutmise, kuigi ka see on väga oluline. Õppejõudude töö oleks õiglasemalt tunnustatud, kui teaduspublikatsioonide kõrval arvestataks ka häid õppetöö tulemusi ja üliõpilaste rahulolu. Kindlasti paneks see õppejõude oma õpetamisoskusi täiendama. Nad ise ütlesid, et oleksid valmis ennast õpetamise valdkonnas täiendama, juhul kui neile pakutaks tasuta koolitust, pikema planeerimise võimalusi ja vaba ajaressursi (Remmik 2008, 150–151). Kaaluda võiks ka õppejõudude nõustamissüsteemi, sh noorte õppejõudude mentorsüsteemi loomist.

4. Tugiteenuste kättesaadavus

Tugiteenustest sai uuringutes enim tähelepanu nõustamine, mille tähtsus ja roll kõrghariduse omandamisel vajab õpetamise kõrval oma koha leidmist ja selgemat defineerimist. Seda võib väita nii LÜKKA uuringute kui ka Euroopa kõrghariduse ülevaate Trends V (2007) põhjal. On ilmne, et varasemast oluliselt kirjum ja arvukam tudengkond vajab eri liiki informatsiooni ja nõu, et haridust edukalt omandada. Samas on see ülikoolis ilmselt n-õ teisene tegevus, mille tähtsust pole kõrghariduse kõik osaliselt võrdselt mõistnud. Probleemiks võib olla ka see, et otsustajad ise on edukad toimetulejad, kes ei vajanud oma õpingute käigus nõu ja abi, samuti õppisid nad ülikoolis ajal, mil õpperühmad olid väikesed ja homogeensed, koosnedes väga motiveeritud ja hoolikalt valitud üliõpilastest. Üle vaatamist vajab nii nõustajate arv, selle tegevuse teadvustamine, teenuste mitmekesisus kui ka prioriteetide seadmine.

a) Nõustajate arv

Uuringute põhjal ületab nõustamist vajanute hulk (20–55% eri nõustamisliikide puhul) kõikide nõustamisliikide puhul nende arvu, kes nõustamisteenuseid kasutavad (3–33%). Keskmiselt 30% üliõpilasi oleksid nõustamist vajanud, kuid

pole seda kasutanud, ehk ühepalju on neid, kes abi saavad, ja neid, kes seda vajaksid, kuid mingil põhjusel nõustaja juurde ei jõua. Üks põhjus võib seejuures olla nõustajate väike arv, mis võrreldes mitme välisülikooliga on Eestis kordades väiksem, aga ka vähene teadlikkus nõustamisvõimalustest. Lisaks nõustajate arvule vajab tähelepanu nõustamistegevuse tähtsustamine (paljud töötajad nõustavad muude ülesannete kõrvalt ega teadvusta oma rolli nõustajana), nõustajate oskuste arendamine (oskuste puudumist tajuvad nõustamisega tegelevad töötajad ise) ning töötingimuste parandamine (personaalse nõu andmiseks oleks reeglina vaja privaatselt ruumi, mida enamikul juhtudel pole).

b) Uued teenused

Kuna sihtgrupid on erinevad, ei sobi neile kõigile ühesugune nõustamisteenus. Kaaluda võiks karjäärinõustamisteenuste eristamist õppeastmeti (sh spetsiaalne nõustamine / info-teenus doktorantidele) ning õppevaldkonniti; samuti eraldi nõustamist sisseastujatele vähendamaks väljalangemist kõrgkoolist; nõustamist välisüliõpilastele toimetulekuks uues keskkonnas ning täiskasvanud üliõpilaste nõustamist, mis peaks kindlasti sisaldama ka varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) alast nõu. Ehkki VÕTA-ga on Eesti ülikoolides tegeldud juba viis aastat, leiab ligi 95% üliõpilastest ja katkestanutest (kellele see teenus oleks eriti oluline), et ses vallas on vaja enam infot ja nõustamist (vt joonis 5). Võimalus VÕTA-t kasutada on selgelt palju suurem kui see, mis on realiseerunud: enda hinnangul on relevantseid varasemaid õpinguid 41%-l üliõpilastest ja vaid 19% on taotlenud selle arvestamist, varasem õpitava erialaga haakuv töökogemus on aga 56%-l ja vaid 5% on taotlenud selle arvestamist (N = 2173) (Paalandi ja Lühiste 2007).

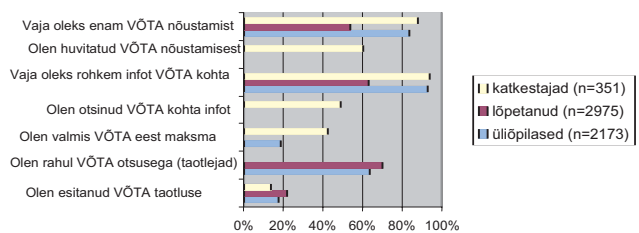
Kokkuvõttes võib öelda, et nõustamine on kasutamata potentsiaal, mis võiks ühest küljest vähendada õppejõudude koormust ning samas parandada (töötava) üliõpilase õpikogemust.

Kokkuvõte ja ettepanekud

Eelnevat kokku võttes on põhjust olla optimistlik – mõndagi on Eesti kõrgkoolides hästi. Kõrgharidust väärtustatakse, õppijatele on olemas peamised tugisüsteemid, õppekavasid on uuendatud ja õppejõud on varasemast enam hakanud tundma huvi oma õpetamisoskuste edendamise vastu.

LÜKKA projekti suurimaks väärtuseks võibki pidada Eesti ülikoolide olukorra terviklikku ja põhjalikku kaardistamist. Probleemalade kirjeldamine ja analüüsimine on muutuste toimumisele vajalik eeldus. Käesolevas artiklis vaatlesime nelja valdkonda, mille edendamisel on positiivne mõju kõrghariduse kvaliteedile: üliõpilaste sotsiaal-majanduslikku toimetulekut, õppekavade vormilist ja sisulist arendamist, õppejõudude suhtumist oma töösse ja tugiteenuste kättesaadavust.

Hariduse roll demokraatlikus ühiskonnas peaks olema ühtlustav ja võrdsustav. Teadmispõhise ühiskonna arenguks peab ligipääs kõrgharidusele ja seal püsimise võimalus sõltuma esimesena akadeemilisest võimekusest ja püüdlikkusest, mitte vanemate rahakotist ja haridustasemest. Lisaks majandustoetusele vajavad üliõpilased toetust õpioskuste omandamisel, karjääri kavandamisel ning oma varasemate õpingute ja töökogemuse märkamisel. Mitte kuskil, aga eriti väikese

Joonis 5. Katkestanute, lõpetanute ja üliõpilaste arvamused seoses varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamisega. Vastanute %, kes olid väitega nõus või täiesti nõus (Murakas jt 2007).

sündimusega riigis pole psühholoogilise nõustamise pakkumine üliõpilastele mingi luksus.

Mida rohkem arvestatakse õppekavade kavandamisel lisaks akadeemilisele standardile ka tööturu vajadusi ja üliõpilaste ootusi, seda suurem on üliõpilaste motivatsioon haridustee lõpuni viia. Õppekavade areng on terviklik, kui muutused pole õppejõududele mitte ainult „ülevalt“ formaalsetena peale surutud, vaid nad mõistavad nende vajalikkust ja uuendavad oma õpetamist.

Kuna õppejõudude teadus- ja õppetöö kvaliteet on kõrgkoolide kvaliteedi keskne tegur, vääriavad õppejõud senisest rohkem tähelepanu ja toetust. Rahulolematud töötajad ei saavuta häid tulemusi ja kui akadeemiline traditsioon mõnes valdkonnas katkeb, on seda väga raske taastada.

LÜKKA projekt lõpeb sellel suvel, aga kõrghariduse võtmevaldkondadega tegelemine mitte. Suve lõpul alustab ESF-i uus programm nimega Primus, mille fookus on laienenud üliõpiladelt rakenduskõrgkoolidele ja kus töötatakse edasi probleemaladega, mis LÜKKA käigus tuvastati.

Kirjandus

Kährrik, A. Õppekavad ja õppekavaarendus. (2008) Quo vadis, *Eesti kõrgharidus?* Toim Pilli, E., Valk, A. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 78–133.

Linn, E. (2008) Praktika õppetöö osana. Quo vadis, *Eesti kõrgharidus?* Toim Pilli, E., Valk, A. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 194–228.

Murakas, R., Lepik, A., Dsiss, H., Tõugu, R. ja Veski, L. (2007) *Ülikooliõpingute katkemine ja taasastumise võimalused*. Ülevaade uuringu „Uus algus“ tulemustest. Tartu.

Paalandi, V., Lühiste, M. (2007) *Üliõpilaste sotsiaal-majanduslik olukord 2005/2006*. Tartu.

Pilli, E. ja Valk, A. (2008) Quo vadis, *Eesti kõrgharidus?* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Remmik, M. (2008) Õpetamisest õppimise juhtimiseni. Quo vadis, *Eesti kõrgharidus?* Toim Pilli, E., Valk, A. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 134–153.

Solmann, K. ja Ilves, M. (2008) Ülikoolide kvaliteedikultuurist. Quo vadis, *Eesti kõrgharidus?* Toim Pilli, E., Valk, A. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 46–77.